УДК 364-787.22

ПОТРЕБИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Попович А.М., Сопко Р.І.

У статті висвітлені проблеми формування системи соціальних послуг у відповідності до потреб людей похилого віку. Їх актуальність зумовлена прогресивним старінням населення, обмеженістю ресурсів та спробами реалізації принципу адресності у соціальній політиці.

Основна увага приділена структурі планування послуг, яка поєднує оцінку потреб, розробку переліку (пакету) послуг та індивідуальний підхід до задоволення потреб клієнтів, яка запропонована у Мадридському міжнародному плані дій щодо старіння. Відповідно до цієї структури охарактеризовані можливості вивчення потреб людей похилого віку та формальна і неформальна мережа підтримки у сучасній Україні.

Поглиблених досліджень потребують можливості диверсифікації ресурсів, розширення спектра надавачів послуг, прогнозоване зниження ролі неформальної мережі та попит на формальну допомогу з відповідним розширенням діапазону таких нестаціонарних послуг, як служби допомоги вдома, денне бслуговування і тимчасова (підтримуюча) допомога.

Ключові слова: старіння населення, потреби, оцінювання потреб, планування послуг, неформальна мережа допомоги, формальна мережа допомоги.

Прогресивне старіння населення в усіх європейських країнах призводить до зростання витрат на формальні і неформальні види соціальної допомоги, а також збільшення обсягу їх використання у зв'язку із зростанням кількості залежних від такої допомоги людей похилого віку. Один із варіантів прогнозу Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України вказує на можливість досягнення чисельності населення України на середину 2050 року порядку 40 032,0 тис. осіб [3]. При цьому частка осіб старше 60 років складатиме близько третини всіх мешканців (33,5%). За рейтингом старіння (часткою населення старше 65 років) Україна нині займає 11-те місце у світі [12].

За таких процесів традиційний підхід, згідно якого планування довготривалої допомоги в рамках соціального обслуговування полягало у встановленні певного співвідношення між кількістю ліжок у будинках для людей похилого віку і кількістю жителів регіону, вік яких вище певного цензу (наприклад, 100 ліжок на 1000 жителів старше 75 років), щораз більше підтверджує свою неспроможність не лише задовільнити потреби людей похилого віку та їх сімей, але й мати належне фінансове забезпечення. З'явилися нові тенденції у здоров'ї людей, змінилися відносна вартість альтернативних послуг, доступність нових технологій обслуговування, соціальні установки щодо місця надання допомоги і догляду. Незважаючи на існування різних підходів до планування послуг та їх стандартизації, застосування у соціальних службах більш досконалих інструментів залишається актуальною проблемою.

Тому проблеми соціальної роботи з людьми похилого віку в даний час знаходяться у центрі уваги багатьох соціальних інститутів та дослідницьких програм. Вивчення питань соціального обслуговування ведеться у широкому діапазоні теоретико-прикладних досліджень і охоплює різні аспекти цієї проблеми: принципи соціальної політики, конкретні форми і моделі соціальної роботи [1; 2; 6; 10; 12; 13]; становище людей похилого віку та стратифікаційні процеси у структурі суспільства [4; 5; 6]; організаційна структура і функціонування системи соціального обслуговування [9; 11]. В опублікованих матеріалах переважаючими є демографічний, організаційно-управлінський та економіко-правовий підходи. Поряд з цим не отримав всебічного, повного висвітлення такий аспект проблеми, як планування послуг у відповідності до потреб людей похилого віку, що і є метою даної статті.

За умов фінансово-економічної кризи обмеженість ресурсів вимагає відповідності послуг характеру потреб клієнтів. Орієнтовані на потреби клієнтів різні сегменти ринку послуг у європейських країнах оперативно реагують на постаріння населення. При розробці нового Ford Focus як автомобіля, призначеного для людей різного віку, пропорцій, розмірів і можливостей, розробники використовують спеціальні костюми "Старше покоління", "Вагітна жінка", що дозволяє краще розуміти потреби значної частини населення земної кулі [7]. І хоча моделі (костюми) виглядають як щось середнє між екіпіровкою бджоляра і високотехнологічним скафандром для космонавта, сам факт є надзвичайно показовим.

Проблема допомоги людям літнього віку визнана на міжнародному рівні і знайшла відображення у Мадридському міжнародному плані дій щодо старіння (2002) в рамках проекту Фонду народонаселення ООН [6] . Ключові концепції оптимізації соціальних послуг орієнтують на формування трьохступінчатої структури планування послуг, у якій поєднані оцінка потреб, розподіл та індивідуальний підхід до задоволення потреб клієнтів.

Оцінка потреб людей похилого віку.

Розглядаючи проблему зрівноваження потреб і можливостей їх задоволення у контексті еволюційного та структурного підходів, Н. Луман зокрема, зауважує, що кількість "координованих осіб і потреб будуть збільшуватися" і тому "не дивлячись на вимоги персоналізації та професіоналізації, головний акцент у соціальній допомозі сьогодні робиться на програми прийняття рішень, тобто на правила, за якими оцінюється правильність рішень" [5]. Одним із таких правил у сфері соціальної політики та соціальної роботи визнається оцінка потреб клієнтів, яка визначає характер розподілу і детермінанти потреб у довготривалій допомозі. Це підвищує вірогідність отримання максимального обсягу обґрунтованих даних для розробки політики та вірогідність того, що основні учасники будуть вважати таку політику легітимною.

Оцінювання потреб розглядається як фундамент, на якому будується успішна політика національного рівня або регіональна програма. У Мадридському плані дій щодо старіння запропоновані окремі шляхи отримання інформації, які організовані у відповідності до трьох пріоритетних напрямів: участь людей похилого віку у розвитку суспільства; забезпечення охорони здоров'я і добробуту; створення сприятливих умов, що забезпечують індивідуальний розвиток людини впродовж усього життя. Таке рамкове планування може служити основою для збору інформації у процесі оцінювання потреб незалежно від того, які методи оцінки потреб обрані.

Оцінювання потреб людей похилого віку, проведене у європейських країнах протягом останніх десятиліть, нині визнається вирішальним кроком на шляху досягнення ефективності допомоги людям похилого віку [4]. Для практиків і науковців, які розпочинають цей шлях в Україні, важливими є окремі висновки. Перш за все, європейські дослідження засвідчили безумовну перевагу комплексної оцінки потреб клієнтів, яка охоплює всі сфери життя і проводиться багатопрофільною командою спеціалістів (медики, соціальні працівники, психологи). Зведена до мінімуму професійна відокремленість зменшує дублювання в оцінках і сприяє розробці узгодженого пакету послуг, який може обмежити зростання витрат на їх надання. Хоча індивідуалізація послуг з надання допомоги і догляду підвищується за можливості їх оплати клієнтами, але при цьому вони потребують структур, які запропонують пакет послуг і допоможуть прийняти правильне рішення. Звертається увага на необхідність офіційного визнання ролі неформальної допомоги і догляду та надання підтримки шляхом інвестування коштів та здійснення програм допомоги особам, які забезпечують догляд. Зазначається також, що фрагментована і епізодична допомога повинна бути забезпечена комплексними і скоординованими діями, для чого варто стимулювати інтеграцію надання послуг всією формальною і неформальною мережею.

Дослідження підтверджують, що наявні ресурси не повинні бути основою для оцінки потреб (попит народжує пропозицію), а централізовані пункти інформації (інформаційні банки) допомагають людям похилого віку та особам, які забезпечують догляд і надають допомогу в домашніх умовах, ефективно використати пакет послуг. При цьому старі люди потребують адвокатів для захисту і відстоювання своїх прав, оскільки не завжди добре знайомі з ними і зазвичай погано розбираються в процедурах

оцінювання потреб.

Враховуючи останнє, розробка простого, зручного у застосуванні міждисциплінарного методу оцінки визнається як найбільш прийнятний підхід. Проте це складний, трудомісткий і тривалий у часі процес, реалізація якого з боку клієнтів передбачає їх доступ до незалежного консультування та інформації, усвідомлення необхідності всесторонньої оцінки їх потреб, а з боку фахівців – роз'яснювальної роботи та уміння проводити оцінювання.

Традиційним методом збору соціальної інформації вважається опитування. Незважаючи на широке застосування, опитування є далеко не єдиним способом отримання даних в соціальних дослідженнях. До того ж часто відповіді респондентів можуть відображати бажаний, а не реальний стан справ. Саме тому доцільно застосовувати комплекс методів. Традиційні опитування можуть бути з успіхом доповнені методом фокус-груп, особливо, коли необхідно уточнити та окреслити нову соціальну проблему. Одним із ефективних шляхів накопичення дослідницької інформації є аналіз документальних джерел (як традиційний, так і кількісний або контент-аналіз документів): моніторинг публікацій преси, радіо, телебачення, глобальної комп'ютерної мережі Інтернет, аналіз державних та регіональних статистичних даних, використання особистих документів тощо. У роботі з людьми похилого віку добре зарекомендувало себе наративне інтерв'ю. В окремих ситуаціях доречно застосувати дослідження випадків та біографічний метод.

Оцінювання потреб клієнтів в Україні активно розгортається завдяки міжнародним проектам. На початку 2005 року за підтримки Міністерства у справах міжнародного розвитку Великої Британії (DFID) було започатковано проект «Сприяння реформі соціальних послуг в Україні», який ставив за мету сприяти підвищенню спроможності надавати якісні й економічно ефективні соціальні послуги на рівні громади шляхом створення передумов для цього на місцевому, регіональному та загальнонаціональному рівнях [9]. Важливе значення в розвитку надання соціальних послуг на основі вивчення потреб клієнтів відіграв проект TACIC «Посилення регіональних соціальних служб», який розпочав свою діяльність в 2006 році, і основною метою якого було зміцнення потенціалу Міністерства праці та соціальної політики України і його регіональних управлінь з метою ефективного впровадження Закону «Про соціальні послуги», а також розроблення та випробування інноваційних моделей надання соціальних послуг незахищеним групам населення в пілотних регіонах. Поряд із супервізією, адвокацією та іншими моделями набуло розвитку оцінювання та планування догляду [9]. Підвищеним попитом користуються методичні рекомендації з питань оцінювання потреб клієнтів, запропоновані Українським фондом соціальних інвестицій [8].

Проведені дослідження з вивчення потреб людей похилого віку засвідчують ефективність їх проведення. Запропонована за результатами дослідження (аналіз "Медичних карт амбулаторного хворого", опитування пацієнтів із використанням автоматизованої експертної системи кількісної оцінки залежності (АЕСКО3) людини від медико-соціальної допомоги, моніторинг робочого часу працівників ТЦСОП) нова модель медико-соціальної реабілітації показала її ефективність: на 21, 6 % збільшилася кількість пацієнтів, задоволених якістю обслуговування; зменшилася кількість звернень до поліклініки (в 1, 5 рази), викликів швидкої допомоги (в 1, 9 рази) та госпіталізацій (в 2, 1 рази). Загальний економічний ефект цього нововведення – 87580 грн. на 100 прореабілітованих осіб у рік [2].

І хоча в Україні не існує нормативно затверджених форм оцінювання потреб у послугах, завдяки цим та іншим проектам українські соціальні служби мають зразки, над вдосконаленням яких нині продовжується робота.

Розробка переліку (пакету) послуг .

Цей етап розглядається як вироблення певного алгоритму для узгодження виявлених потреб людей похилого віку з пакетом послуг та умовами (місцем) їх надання. Його доцільність і мета – розширити можливості людей похилого віку для прийняття рішень щодо необхідних послуг. Він потребує: 1) встановлення порогових рівнів виявлених потреб (мінімального і максимального) стосовно кожного виду умов і самого пакету можливих послуг; 2) інформації про рентабельність альтернативних пакетів послуг для визначення пріоритетних. Прогнозована ресурсомісткість різних пакетів послуг дозволяє узгодити вибір послуг з довготривалої допомоги і догляду із їх наявним спектром: за місцем проживання, у громаді, у стаціонарних умовах.

Нині в Україні значною мірою сформований, хоча до кінця не завершений, баланс трьох основних компонентів довготривалої допомоги і догляду: інституційна допомога (державна та НДО); служби обслуговування вдома; неформальна допомога (допомога і догляд, які забезпечують сім'я, родина, друзі, громада). Інституційна допомога надається у загальних та спеціальних геріатричних структурах Міністерства охорони здоров'я та Міністерства соціальної політики. Для надання соціальних послуг створено розвинуту мережу стаціонарних установ (інтернатів) та територіальних центрів соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян. Діють 320 будинків-інтернатів, з-поміж яких 83 – для громадян похилого віку та інвалідів, 27 пансіонатів для ветеранів війни та праці, 149 психоневрологічних інтернатів, 5 спеціальних будинків-інтернатів [12].

Альтернативою соціальному обслуговуванню в умовах будинків-інтернатів є надання послуг у громаді за місцем проживання – через 744 територіальні центри, що діють у кожному районі та містах України. Ці державні установи надають послуги пенсіонерам, інвалідам, одиноким непрацездатним громадянам та іншим соціально незахищеним категоріям як вдома, так і в умовах відділень стаціонарного, тимчасового та денного перебування.

Останніми роками основною тенденцією розвитку соціального обслуговування в стаціонарі стало створення закладів нових типів, і на сьогодні вже сформовано мережу міні-будинків-інтернатів з невеликою чисельністю проживаючих – 334 стаціонарні відділення при територіальних центрах. Це дає змогу наблизити стаціонарні соціальні послуги до осіб похилого віку та інвалідів, які їх потребують, і залишати їх у звичних умовах проживання.

Новою формою надання соціальних послуг є створення в регіонах спеціалізованих житлових будинків для одиноких ветеранів війни і праці, пенсіонерів та інвалідів із комплексом служб соціально-побутового призначення та медичного обслуговування. На сьогодні в Україні функціонує сім таких будинків, де проживає майже п'ятсот осіб: по два будинки у м. Києві та Одеській області, по одному - в АР Крим, Донецькій та Львівській областях [12].

Реформування медико-соціальної допомоги потребує відповідної підготовки кадрів, у зв'язку з чим у межах виконання Україною Мадридського міжнародного плану дій щодо старіння , з ініціативи Інституту геронтології та Уряду України за підтримки Програми зі старіння ООН у 2005 році було створено Державний навчально-методичний геріатричний центр НМАПО ім.П. Л. Шупика, основним завданням якого стала організація та координація до- та післядипломної геріатричної підготовки медичних і соціальних працівників, а також волонтерів і самого населення [13]. За підтримки проекту МАТРА та ФН ООН Інститут геронтології розпочав створення мережі центрів для інформаційної підтримки людей похилого віку та проведення навчання населення принципам здорового способу життя і активного довголіття.

Ведеться робота з оптимізації медико-соціальної допомоги людям літнього віку шляхом розвитку служби паліативної та хоспісної допомоги, оскільки сьогодні така мережа розвинута недостатньо. При потребі у понад 3700 паліативних і хоспісних ліжок у хоспісах та відділеннях ПХД розгорнуто лише понад 650 ліжок [1]. Через обмежені фінансові та кадрові ресурси інтернати для людей похилого віку системи Міністерства соціальної політики України також не забезпечують потреби у медико-соціальній допомозі для цієї категорії населення. З 2010 року розпочато підготовку медичних і соціальних працівників з питань паліативної та хоспісної допомоги у НМАПО ім.П.Л.Шупика.

Старіння населення породжує багато складних питань у всьому світі. В умовах економічної кризи європейські держави «загального добробуту», що, як і раніше, гарантують високий рівень соціального забезпечення, вже з кінця 90-х років поступово відмовляються від масового зведення будинків-інтернатів

через високі економічні витрати. І починають реалізовувати альтернативне рішення — допомогу людям похилого віку вдома. У цьому сенсі цікавий досвід Данії, де комплексним соціальним обслуговуванням вдома охоплено 24,6% усіх людей похилого віку (майже 172 тис.) [4]. Окремі програми передбачають активну опіку і спостереження за людьми віком після 75 років. Навколо кожного з них створюється «мережа солідарності» (з допомогою телефонів і, за необхідності, відвідин удома). До неї входять ті, хто оточує людину, — родичі, сусіди, продавці сусіднього магазина, лікар, волонтери соціальної служби. Такий підхід дає змогу істотно поліпшити якість життя немолодої людини з мінімальними витратами кадрових і фінансових ресурсів. Для людей похилого віку, які потребують постійного догляду, у європейських країнах створюються будинки сімейного типу. Є люди похилого віку, що мешкають у спільному будинку у власних окремих квартирах, маючи можливість користуватися деякими загальними послугами (пральня, їдальня, купівля продуктів тощо) або ж погоджуються жити разом у квартирі, щоб скоротити витрати на утримання власного житла.

Саме в цій перспективі переглядається соціальна політика стосовно людей похилого віку в Україні. Проблема надмірної централізації соціальних послуг та необхідність їх удосконалення на основі вивчення потреб клієнтів визнана і на офіційному рівні. Зокрема, у Концепції реформування системи соціальних послуг від 13 квітня 2007 р. [11] серед основних завдань визначені: розроблення державних мінімальних стандартів якості соціальних послуг, затвердження методології визначення потреб у соціальних послугах та планування їх надання для адміністративно-територіальних одиниць; утворення інформаційно-консультативних ресурсних центрів соціальних послуг з метою забезпечення вільного доступу до послуг осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах. Щораз більше визнання отримує необхідність впровадити в місцевих органах соціального захисту процедури вивчення потреб у соціальних послугах, що включає розробку й упровадження методики вивчення потреб місцевих громад у соціальних послугах, планування соціального замовлення і відповідне надання послуг у громаді на підставі виявлених потреб, проведення навчання працівників органів місцевої влади з питань визначення потреб та планування соціальних послуг.

Індивідуалізація допомоги і догляду.

Ця складова у структурі планування послуг містить два компоненти: перелік послуг для вибору та поєднання вибору і переваг клієнтів з вибором і перевагами їх сімей, родин, друзів з тим, щоб визначити, де фактично буде надана і отримана довготривала допомога. Такий підхід сприяє хай і обмеженим, але ґрунтованим на перевагах клієнтів пропозиціям індивідуальних полуг. Важливою заключною частиною цього алгоритму є генерування інформації про тенденції у використанні соціальних послуг, яка може сприяти удосконаленню планування стратегій на регіональному та національному рівнях.

Попри чіткий і прозорий механізм дії представлений алгоритм не дає однозначної відповіді на всі запитання, пов'язані з необхідністю оптимізації системи соціальних послуг для людей похилого віку. Як національні критерії відбору для надання допомоги, закріплені нині у нормативно-правових актах України, так і критерії права на отримання послуг в залежності від потреб, які нині лише розробляються, мають слабкі і сильні сторони. Національні критерії повинні бути достатньо гнучкими і чутливими до різноманітності індивідуальних потреб людей похилого віку, щоб не ставити у невигідне становище, для прикладу, тих клієнтів, у яких потреби вищі встановленого максимального порогового рівня або ж самостійність яких поки що не обмежена, але вже потребує підтримуючої допомоги і догляду. Так само орієнтація на індивідуальну оцінку потреб виграє у поєднанні з широкими критеріями визначення права на допомогу, які враховують відмінності у вартості і доступності допомоги і передбачають стандартизацію послуг.

Оскільки найближчими роками в структурі населення України слід очікувати збільшення чисельності людей похилого віку, які потребуватимуть сторонньої допомоги та соціального захисту, то виникає необхідність упорядкування соціальних послуг, узагальнення кращого досвіду їх надання та створення системи соціальних послуг, що задовольнятиме їх потреби.

Нині можна говорити, що не лише світова, а й вітчизняна практика засвідчує, що соціальні послуги є найбільш ефективним видом соціальної допомоги за умов реалізації принципів адресності та індивідуального підходу. Тобто ефективний соціальний захист — це не лише гарантовані державою соціальні виплати, а насамперед розвинена мережа соціальних послуг, які надаються з урахуванням особливостей і потреб різних категорій клієнтів. Щоби бути здатною до подолання соціальних ризиків система соціальних послуг повинна швидко й адекватно реагувати на попит і зміни у потребах людей. Це вимагає нових підходів, диверсифікації ресурсів, розширення спектра надавачів послуг. Поглиблених досліджень потребують і прогнозовані зниження ролі неформальної мережі та попит на формальну допомогу з відповідним розширенням діапазону таких нестаціонарних послуг, як служби допомоги вдома, денне бслуговування і тимчасова (підтримуюча) допомога.

Література

1. Губський Ю.І. Оптимізація медико-соціальної допомоги людям літнього віку в Україні шляхом розвитку служби паліативної та хоспісної допомоги віку / Ю.І.Губський, В.В.Чайковська, А.В.Царенко. – V Національний конгрес геронтологів і геріатрів України. Тези. – К. – 12-14 жовтня 2010 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geront.kiev.ua/psid> и <http://www.nbuv.gov.ua/portal>. – Мова укр.
2. Єгорова Л.В. Організація медико-соціальної допомоги людям похилого віку в територіальних центрах соціального обслуговування пенсіонерів віку. – V Національний конгрес геронтологів і геріатрів України. Тези. – К. – 12-14 жовтня 2010 року / Л.В.Єгорова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geront.kiev.ua/psid и www.nbuv.gov.ua/portal> – Мова укр.
3. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. /За ред. Е.М.Лібанової. – К.: Український центр соціальних реформ, 2006. – 138 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.idss.org.ua/Prognoz%20Ukrain.pdf>. – Мова укр.
4. Coyte P. Как сбалансировать условия предоставления помощи пожилым людям ? Краткий аналитический обзор / Peter C. Coyte, Nick Goodwin, Audrey Laporte / Европейская министерская конференция ВОЗ по системам здравохранения: «Системы здравохраненя – здоровье – благосостояние». – Таллин, 2008. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://*www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/76434/E93418R.pdf*>. *– Мова укр.*
5. Луман Н. Формы помощи в процессе изменения общественных условий Никлас Луман /Социологический журнал. – 2002. – №1-2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nir.ru/socio/scipubl/sj/sj1-2-00.html. - Мова укр.
6. Мадридский международный план действий по проблемам старения / ООН, Департамент по экономике и социальным вопросам; Отдел социальной политики и развития. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.socpolitika.ru/rus/social_policy_monitoring/documents/document5491.shtml>. – Мова укр.
7. Новий Ford Focus створюють з урахуванням потреб людей похилого віку та вагітних [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hedgepay.info/?p=10>. –Мова укр.
8. **Оцінювання потреб клієнтів соціальних служб. Методичні рекомендації для закладів та установ, що працюють із вразливими групами населення / Український фонд соціальних інвестицій. – К.: ТОВ "ЛДЛ", 2007. – 204 с.**
9. Посилення ролі регіональних служб. Інноваційні підходи і моделі як складова стандартів якості. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mlsp.kmu.gov.ua/labour/sp/control/uk/archive/docview?typeId=36189>. – Мова укр.

10. Потребности пожилых людей в медико-социальной помощи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://shemshur.narod.ru/Portfolio/Sv_Dim_school/Old_Age_Problems_2.pdf. - Мова укр.
11. Про затвердження плану дій з реалізації Концепції реформування системи соціальних послуг на період до 2012 року. Розпорядження КМУ від 30 липня 2008 р. N 1052-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: *zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1052-2008...*>. – Мова укр.
12. Рибалко В. Освіта для «срібного» покоління або як перетворити загрозу розвитку суспільства на його рушійну силу» / В.Рибалко // Соціальний захист – 2008. – № 12. – С.17-21.
13. Стадник Л.А. Нові напрями кадрової політики та інформаційної підтримки при наданні медико-соціальної допомоги людям літнього віку / Л.А.Стадник. – V Національний конгрес геронтологів і геріатрів України. Тези. – К. – 12-14 жовтня 2010 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geront.kiev.ua/psid и www.nbuv.gov.ua/portal>. – Мова укр.

Попович А.М., Сопко Р.И.

Потребности пожилых людей и планирование социальных услуг

В статье освещены проблемы формирования системы социальных услуг в соответствии с потребностями пожилых людей. Их актуальность обусловлена прогрессивным старением населения, ограниченностью ресурсов и попытками реализации принципа адресности в социальной политике.

Основное внимание уделено структуре планирования услуг, которая объединяет оценку потребностей, разработку перечня (пакета) услуг и индивидуальный подход к удовлетворению потребностей клиентов, предложенной в Мадридском международном плане действий по старению. Согласно этой структуре охарактеризованы возможности изучения потребностей пожилых людей, формальная и неформальная сеть поддержки в современной Украине.

Углубленных исследований требуют возможности диверсификации ресурсов, расширение спектра поставщиков услуг, прогнозируемое снижение роли неформальной сети и спрос на формальную помощь с соответствующим расширением диапазона таких нестационарных услуг, как службы помощи на дому, дневное бслуживание и временная (поддерживающая) помощь.

Ключевые слова: старение населения, потребности, оценка потребностей, планирование услуг, неформальная сеть помощи, формальная сеть помощи.

Popovich A.M., Sopko R.I.

Needs of the elderly and social services planning

The article outlines the problems of social services to meet the needs of elderly people. Their relevance is due to progressive aging of the population, limited resources and efforts to implement the principle of targeting in social policy.

The main attention has been paid to the structure planning services, combining needs assessment, develop a list (package) services and individual approach to customer satisfaction, which is suggested in the Madrid International Plan of Action on Ageing. According to this structure features described learning needs of older age and the formal and informal support network in contemporary Ukraine.

In-depth research need for diversifying resources and enhance service providers estimated reduction in the role of informal networks and formal demand for assistance with the appropriate extension of such time-dependent range of services like home care services, daytime service and time (supportive) care.

Key words: aging population, needs, needs assessment, planning services, an informal network of care, formal care network.

УДК 374.32+37.018.55

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Пришляк О.Ю.

У статті актуалізовано проблему формування інформаційної культури у майбутніх педагогів: розкрито суть дефініції „інформаційна культура майбутніх педагогів", охарактеризовано компоненти, організаційно-педагогічні умови формування інформаційної культури у майбутніх педагогів, критерії та показники її сформованості.

Ключові слова: інформаційна культура майбутнього педагога, компоненти, організаційно-педагогічні умови формування інформаційної культури, критерії сформованості інформаційної культури.

Проблема підготовки висококваліфікованих педагогів, здатних ефективно вирішувати професійні завдання виховання, освіти і розвитку школярів у сучасних умовах, вимагає належного формування у них інформаційної культури.

Проблема формування інформаційної культури у майбутніх педагогів розглядається у працях таких учених, як В. Безпалько, Р. Вільямс, Б. Гершунський, Д. Джонассен, М. Жалдак, В. Зінченко, К. Колін, Ю. Машбиць, Ю. Рамський, М. Сараф та інші.

Професійна діяльність педагога в сучасних умовах є багатоаспектною за своїм змістом і технологією її реалізації. У сучасних умовах спостерігається постійне оновлення технологій навчально-виховної діяльності: це і створення змісту навчальних дисциплін, наявність інформаційно-аналітичної бази, яка дає змогу оновлювати і поповнювати знання, постійне оновлення форм і методів роботи, оновлення та різноманітність навчально-методичного забезпечення та необхідність його застосування на практиці. З огляду на це, формування інформаційної культури майбутнього педагога набуває особливого значення.

У науковій літературі розроблено базові теоретичні й практичні положення щодо підходів до підготовки майбутніх педагогів, обґрунтовано форми і методи їх психолого-педагогічної підготовки до практичної діяльності з різними групами школярів.

На основі аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури визначено, що інформаційна культура педагога – це складова загальної культури, яка передбачає вільне орієнтування в сучасному інформаційному середовищі, здатність сприймати та аналізувати нову інформацію а також готовність до застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у процесі реалізації професійної діяльності. Інформаційна культура педагога передбачає володіння ним знаннями і вміннями, що лежать в основі здійснення навчально-виховної діяльності, здійснення аналізу її результативності, прогнозування та моделювання технологій її вдосконалення, здійснення просвітницької діяльності серед батьків і громадськості з використанням сучасних інформаційних технологій. Виходячи з визначення інформаційної культури дослідники О.Кареліна, О.Повідайчик та інші розглядають її зміст як сукупність таких складових: загальноосвітньої, світоглядної та професійної.